

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตำบลดำเนิน สะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ภคมน ปาลสุวรรณ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำและศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยกระตุ้น รวมถึงศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชน ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนของหัวหน้าครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้ โดยบุคคลนั้น จะต้องมียุตั้งตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่บริเวณตลาดน้ำจำนวน 352 ครัวเรือน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติการวิเคราะห์ผันแปรทางเดียว(One-Way ANOVA)

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมการอนุรักษ์แหล่งน้ำอยู่ในระดับต่ำ (85.20) มีส่วนร่วมการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการกำหนดแผนอยู่ในระดับต่ำ (83.00) ในขั้นตอนการปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำ (81.00) มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับต่ำ (71.60) ในขั้นตอนการประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ (77.80) ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยกระตุ้นที่มีความแตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกมีความแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ รายได้ ครัวเรือนต่อปี สถานภาพหรือการมีตำแหน่งในชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ความรู้การอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการให้คุณค่าการอนุรักษ์แหล่งน้ำ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามลำดับ ปัญหาอุปสรรค ในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก คือ 1) การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำยังไม่ทั่วถึง 2) วิธีประชาสัมพันธ์รวมถึงช่องทางแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกอาจไม่เหมาะสมกับประชาชนชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย หน่วยงานผู้รับผิดชอบควรจัดการรณรงค์ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการช่วย กันรักษาความสะอาดและจัดหาช่องทางแจ้งข้อมูลข่าวสารสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในชุมชน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม / อนุรักษ์แหล่งน้ำ / ตลาดน้ำดำเนินสะดวก

¹ สาขาวิชาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

The participation of people in conservation of water resource: A case study of the community of Damnoen Saduak floating market, Damnoen Saduak sub-district, Damnoen Saduak district, Ratchaburi province

Phakhamon Palasuwan²

Abstract

This research aims to study the participation levels of people in the conservation of water resources and to study differences among individual factors, economic factors, social factors, and trigger factors which affect the participation of people. This research also studies the problems, difficulties and suggestions of people about the conservation of water resources at the Damnoen Saduak floating market community, Damnoen Saduak sub-district, Damnoen Saduak district, Ratchaburi province. The research was conducted with the quantitative method using questioners to collect data from 352 samples who are the heads of their households or they are representatives who can provide information, are aged 20 years or over and live in the area of the Damnoen Saduak floating market. The data is analyzed using the Statistical Package for the Social Science for Windows (SPSS). The Arithmetic Mean, Percentage, Standard Deviation, and One-way ANOVA

The study shows that 85.20% of the sample participate in the conservation of water resource at a low level. The study on participation in each process found that 83% of the sample participate in the planning stage at a low level. 81% of the sample participate in the executing stage at a low level. 71.60% of the sample participate in the benefit accepting stage at a low level. 77.80% of the sample participate in the evaluation stage at a low level. Differences in individual factors, economic and social factors and trigger factors causes the different participation levels of people in the conservation of water resources. The factors are gender, education background, marital status, number of members in household, career, annual household income, social status or social position in their community, information perception of conservation of water resources, knowledge of conservation of water resources and value of conservation of water resources show a statistical significance of 0.05. Problems, difficulties of infectious waste sort out behaviors are as follows: 1) Uneven information sharing 2) Inappropriate communication tools and channels to share information with people in the community.

² Environmental Social Sciences Program, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

The suggestions are as follows: In order to conserve rivers or canal, the department or person in charge of the conservation of water resources should campaign for all community members to take part in keeping the water resources. Finally, appropriating communication tools and channels to share information with people in the community.

KEYWORD: PARTICIPATION / WATER RESOURCE CONSERVATION /
DAMNOEN SADUAK FLOATING MARKET

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของประชากร การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทำให้เกิดปัญหามลพิษ ตามมา เช่น ปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาอากาศเป็นพิษ ปัญหาน้ำเสีย คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมเต็มไปด้วยสิ่งปฏิกูลและสารเคมีที่ถูกปล่อยทิ้งจากโรงงาน อุตสาหกรรม หรือน้ำทิ้งจากบ้านเรือน ซึ่งล้วนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิต และมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมไทย น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของทุกๆ สิ่งในสังคม ทั้งคน สัตว์ และพืช น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคประจำวัน และการใช้เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ น้ำจัดว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศน์ จึงต้องมีกระบวนการบริหารจัดการน้ำทั้งปริมาณและคุณภาพ อย่างสอดคล้องและบูรณาการเพื่อรักษาคุณภาพทางธรรมชาติในทุกแหล่งน้ำไว้ โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและที่สำคัญคือประชาชนในการดูแลอนุรักษ์แหล่งน้ำ (ปราโมทย์ ไม่กล้าต, 2557)

คลองเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่มีบทบาทและความมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตอย่างมาก ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่งทางน้ำ การนำน้ำไปหล่อเลี้ยงพื้นที่ทางการเกษตร การระบายน้ำ เพื่อป้องกันน้ำท่วมขังบริเวณที่ราบลุ่ม การนำน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคของบ้านเรือนที่อาศัยอยู่ริมสองฝั่งคลอง การขุดคลองในประเทศไทยมีทำกันตั้งแต่สมัยสุโขทัย เรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นอำเภอที่มีคลองธรรมชาติหลายคลอง ตามประวัติคลองดำเนินสะดวกเป็นคลองที่ถูกขุดขึ้นด้วยฝีมือและแรงงานของคนไทย ในอดีตคลองดำเนินสะดวก คือวิถีชีวิตของเกษตรกรโดยแท้ ก่อนที่เมื่อประมาณช่วงปีพ.ศ. 2510 ได้มีบริษัทน้ำเขียวบางรายทำการบุกเบิก ประกอบกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ปัจจุบันเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) ได้ส่งเสริมสนับสนุน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ส่งผลให้ต่อมาชื่อของคลองดำเนินสะดวกเป็นตลาดน้ำดำเนินสะดวก มีชื่อเสียงไปทั่วโลก (ราตรี โตเพ่งพัฒน์, 2543) วิถีชีวิตริมคลองที่เรียบง่าย ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย อาหาร บ้านเรือนยังคงเอกลักษณ์ดั้งเดิมท่ามกลางธรรมชาติ เป็นตลาดน้ำที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก ปัจจุบันตลาดน้ำดำเนินสะดวก เริ่มเปลี่ยนแปลงจากในอดีตโดยสิ้นเชิง

สืบเนื่องจากจังหวัดราชบุรีได้รับข้อร้องเรียนจากนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของตลาดน้ำดำเนินสะดวกในหลายประการ เช่น ปัญหาความไม่สะอาดของสภาพแวดล้อม ปัญหาการจราจรทางน้ำและการรุกร้าลำนน้ำ ทั้งที่ตลาดน้ำดำเนินสะดวกเป็นตลาดน้ำแห่งแรกของประเทศไทย มีประวัติชื่อเสียงมานาน ปัญหาสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมของตลาดน้ำดำเนินสะดวก คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม, การทิ้งขยะมูลฝอยลงในลำคลอง ซึ่งขยะมูลฝอยที่พบมาจากผู้ถึง 3 กลุ่ม คือ นักท่องเที่ยว

ผู้ประกอบการ และชาวบ้านในพื้นที่ โดยชาวบ้านในพื้นที่จะทิ้งมากกว่านักท่องเที่ยว, วัชพืชในลำคลอง ซึ่งวัชพืชส่วนใหญ่เป็นผักตบชวาและสาหร่ายวัชพืชในน้ำ, ลำคลองสกปรก/น้ำเน่าเสีย ซึ่งเกิดขึ้นจากระบบการระบายน้ำในลำคลองไม่มีประสิทธิภาพ, ลำคลองตันตัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสัญจรทางน้ำและมลพิษจากเครื่องยนต์เรือ (จังหวัดราชบุรี, 2557) เมื่อพิจารณาจากการใช้เกณฑ์ดัชนีคุณภาพน้ำทั่วไป หรือ Water Quality Index (WQI) ของกรมควบคุมมลพิษ เปรียบเทียบกับคุณภาพน้ำในปี พ.ศ. 2557 – 2561 แยกรายสถานี พบว่า คุณภาพน้ำลำคลองดำเนินสะดวกและคลองสาขา คุณภาพน้ำเสื่อมโทรม (เกณฑ์คุณภาพน้ำได้ดังนี้ คะแนน 0-30 คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมาก, 31-60 คุณภาพน้ำเสื่อมโทรม, 61-70 คุณภาพน้ำพอใช้, 71-90 คุณภาพน้ำดี, 91-100 คุณภาพน้ำดีมาก) ในปี 2560-2561 มีการตรวจคุณภาพของน้ำจำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ เดือนพฤศจิกายน 2560 เดือนมกราคม, มิถุนายนและกรกฎาคม 2561 ผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำพบว่า โดยภาพรวมจัดอยู่ในประเภทที่ 4 (คุณภาพน้ำเสื่อมโทรม) ซึ่งดัชนีชี้วัดคุณภาพน้ำที่เป็นปัญหา ได้แก่ ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำ (DO) ปริมาณแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์ม-ทั้งหมด (TCB) และปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟีคัลโคลิฟอร์ม (FCB) มีค่าเฉลี่ยผลการตรวจวัดต่ำกว่าเกณฑ์ทุกสถานี ส่วนปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) และแอมโมเนีย-ไนโตรเจน (NH₃-N) มีปัญหาเป็นบางจุดตรวจวัด หรือตามช่วงเวลาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากน้ำทิ้งชุมชน รวมทั้งสถานประกอบอื่นๆ ที่ไม่ได้ผ่านการบำบัดหรือผ่านการบำบัดแต่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน (ส่วนเฝ้าระวังและเตือนภัย สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 8 จังหวัดราชบุรี, 2561)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ บริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก ในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร, ความรู้และการให้คุณค่า รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยกระตุ้นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชน ในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยแบบเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 หมู่บ้าน ในตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสำรวจได้จากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนของหัวหน้าครัวเรือนที่

สามารถให้ข้อมูลได้ โดยบุคคลนั้น จะต้องมียุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่บริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก
จำนวนทั้งหมด 352 ครวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ แล้วนำมาสร้างเป็นข้อคำถาม แบบสอบถาม
ประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับ
การศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพ รายได้ครัวเรือน
ต่อปี สถานภาพหรือการมีตำแหน่งในชุมชน ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงแหล่งน้ำ การใช้ประโยชน์จากแหล่ง
น้ำ

ส่วนที่ 2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ

ส่วนที่ 3 ความรู้การอนุรักษ์แหล่งน้ำ

ส่วนที่ 4 การให้คุณค่าต่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำ

ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของการมีส่วนร่วม

ทำการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยนำแบบสอบถามให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์
และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
ในคน จากนั้นปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ
แล้วนำไปทดสอบกับประชาชนบริเวณตลาดน้ำอัมพวา อำเภอัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามจำนวน 30 ราย
หลังจากนั้นจึงได้นำมาวิเคราะห์ หาค่าความเที่ยงตรง (Reliability) ของแบบสอบถามวัดความรู้ การอนุรักษ์
แหล่งน้ำ โดยใช้สูตรของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน Kuder Richardson KR-20 (ได้เท่ากับ 0.56 อยู่ในระดับปาน
กลาง) และหาค่าความเที่ยงของการมีส่วนร่วมและการให้คุณค่าการอนุรักษ์ด้วยวิธีการหาความเชื่อมั่นของ
แบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ของครอนบาช(Cronbach) (ได้เท่ากับ
0.66อยู่ในระดับปานกลาง)

ข้อค้นพบจากการวิจัย

ปัจจัยกระตุ้นด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ จำแนกตามแหล่งข้อมูลข่าวสาร สรุปได้ว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารที่กลุ่มตัวอย่างได้รับมากที่สุดคือ โทรทัศน์ ในช่วงความถี่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 12 ครั้งขึ้นไปต่อปี ร้อยละ 41.50 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำในระดับต่ำ ร้อยละ 78.40

ปัจจัยด้านความรู้การอนุรักษ์แหล่งน้ำ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้ความหมายของการอนุรักษ์แหล่งน้ำ มีผู้ตอบถูกร้อยละ 100 รองลงมาคือ วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการทิ้งลงในแหล่งน้ำจะเป็นสาเหตุให้แหล่งน้ำสกปรกและตื้นเขิน มีผู้ตอบถูกร้อยละ 99.10 และมีความรู้ว่าน้ำเป็นทรัพยากรที่หายากควรจะต้องวางแผนการใช้เพื่ออนาคตข้างหน้า มีผู้ตอบถูกร้อยละ 97.70 โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้การอนุรักษ์แหล่งน้ำในระดับสูง ร้อยละ 73.90

ปัจจัยด้านการให้คุณค่าการอนุรักษ์แหล่งน้ำ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คุณค่าว่าแหล่งน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนและ การอนุรักษ์แหล่งน้ำช่วยให้แหล่งน้ำดำรงอยู่เพื่อการใช้ประโยชน์ของคนในชุมชนต่อไป ร้อยละ 99.40 โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการให้คุณค่าการอนุรักษ์แหล่งน้ำในระดับสูง ร้อยละ 89.20

ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของกลุ่มตัวอย่าง ตามขั้นตอน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการกำหนดแผนในระดับต่ำ ร้อยละ 83.00 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการปฏิบัติในระดับต่ำ ร้อยละ 81.00 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอน

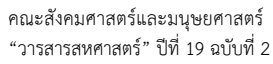

การรับผลประโยชน์ในระดับต่ำ ร้อยละ 71.60 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการประเมินผลในระดับต่ำ ร้อยละ 77.80 และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในภาพรวมในระดับต่ำ ร้อยละ 85.20

การทดสอบความแตกต่างระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ รายได้ครัวเรือน สถานภาพหรือมีตำแหน่งในชุมชน ระยะห่างจากที่พักอาศัยถึงแหล่งน้ำแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัจจัยด้านเพศและอายุ แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยด้านระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนและการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำไม่ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ

การทดสอบความแตกต่างของปัจจัยกระตุ้นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ มีความรู้ การอนุรักษ์แหล่งน้ำและ มีการให้คุณค่าการอนุรักษ์แหล่งน้ำแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การทดสอบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคม กับการมีส่วนร่วมของประชาชนแยกรายด้านในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการกำหนดแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการประเมินผล แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มตัวอย่างที่มี การศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่า มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการกำหนดแผน แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มตัวอย่างที่มี การศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่า มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการปฏิบัติ ด้านการประเมินผลแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าและมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มตัวอย่างที่มี สถานภาพหม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการกำหนดแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการรับผลประโยชน์และด้านการประเมินผล แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ โสด และสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มตัวอย่างที่มี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 12 คนขึ้นไป มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการรับผลประโยชน์ แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 7-9 คนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 10-12 คน กลุ่มตัวอย่างที่มี จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 10-12 คน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการรับผลประโยชน์ แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน กลุ่มตัวอย่างที่มี จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 10-12 คน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการประเมินผล แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 12 คนขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทาง

[illegible]

การทดสอบความแตกต่างของปัจจัยกระตุ้น กับการมีส่วนร่วมของประชาชนแยกรายด้านในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ในระดับสูงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการกำหนดแผน แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ในระดับต่ำและระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ในระดับต่ำมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการปฏิบัติ แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ในระดับสูงและระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูล

ข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ในระดับต่ำมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการรับผลประโยชน์ แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ในระดับสูงและระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ในระดับต่ำมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้านการประเมินผลแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำในระดับสูงและระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้การอนุรักษ์แหล่งน้ำ และ การให้คุณค่าการอนุรักษ์แหล่งน้ำ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมี 2 ระดับ คือ ปานกลาง และ สูง ไม่มีกลุ่มตัวอย่างในระดับต่ำ

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกประชาชนยังให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์แหล่งน้ำค่อนข้างน้อยประชาชนยังขาดความเข้าใจความรับผิดชอบในการคัดแยกขยะรวมถึงยังมีการทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง ประชาชนไม่มีเวลาในการร่วมมือและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำยังไม่ทั่วถึง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ประชาชนชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 78.40 พบว่าประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำจากสื่อที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน เช่น ประชาชนไม่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากช่องทาง เฟซบุ๊ก Facebook ร้อยละ 69.00 ไลน์ Line ร้อยละ 65.60 เว็บไซต์ Website ร้อยละ 65.60 และหนังสือพิมพ์/วารสาร/สิ่งพิมพ์ ร้อยละ 54.80 อาจเพราะช่วงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 43.70 และ 61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 31.30 จึงอาจทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมน้อย สอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสาร ของ โรเจอร์ (Roger 1973: 45) ได้ระบุถึงความสำคัญของการรับสิ่งใหม่ๆกับกระบวนการติดต่อสื่อสาร ไว้ว่า การที่บุคคลจะมีการรับสิ่งใหม่นั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร คือช่องทางการสื่อสารและปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของบุคคลได้แก่ อายุ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ รายได้ การถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะทาง รวมไปถึงการศึกษาและช่องทางการสื่อสาร ความรู้ หรือกระบวนการติดต่อสื่อสาร ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร หรือแหล่งกำเนิดสาร ตัวสาร ช่องทาง และผู้รับ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในแต่ละขั้นตอนพบว่า การมีส่วนร่วมการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการกำหนดแผนอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 83.00 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 81.00 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 71.60 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 77.80 จากทฤษฎีของโคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff , 1977) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

(Decision Making) ซึ่งต้องควบคู่ไปกับการดำเนินงาน (Implementation) และนอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมการพัฒนาด้วยซึ่งจะเห็นได้ว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบโดยตรงกับการดำเนินงานและยังเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเช่นเดียวกัน คือผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังสะท้อนกลับจากการประเมินและการดำเนินงานกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

จากผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.50 มีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 43.80 มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 37.50 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 73.60 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 4-6 คน ร้อยละ 57.40 มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 26.40 มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 35.20 มีรายได้ครัวเรือนต่อปีต่ำกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 53.10 ไม่มีสถานภาพหรือมีตำแหน่งในชุมชน ร้อยละ 75.90 มีระยะห่างจากที่พักอาศัยถึงแหล่งน้ำระหว่าง 1-100 เมตร ร้อยละ 72.20 และไม่เคยใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ร้อยละ 54.30 สอดคล้องกับงานวิจัยวิภากรณ์ มัตถาปะตัง (2554 : 16) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ สถานภาพในชุมชน ระยะเวลาใน การดำรงตำแหน่ง

จากการศึกษาปัจจัยส่วนกระตุ้นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำในระดับต่ำ ร้อยละ 78.40 มีความรู้การอนุรักษ์แหล่งน้ำในระดับสูง ร้อยละ 73.90 และมีการให้คุณค่าการอนุรักษ์แหล่งน้ำในระดับสูง ร้อยละ 89.20

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1) จากผลการวิจัย พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในขั้นตอนการกำหนดแผนในระดับต่ำ ร้อยละ 83.00 ดังนั้น ผู้ที่รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรหาวิธีให้ประชาชนชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในทุกขั้นตอน เช่น จัดเวทีประชาคมในการแก้ไขปัญหาในชุมชน รณรงค์ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์แหล่งน้ำ

2) จากผลการวิจัย พบว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์แหล่งน้ำของประชาชนชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 78.40 ซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น ผู้ที่รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำควรหาวิธีประชาสัมพันธ์รวมถึงช่องทางแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนชุมชนตลาดน้ำดำเนิน ประชาชนส่วนใหญ่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้มากที่สุด 3 อันดับแรกคือ โทรทัศน์ หอกระจายข่าวและจากผู้ใหญ่บ้าน/คณะกรรมการชุมชน แต่ไม่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากช่องทาง อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 65.60 ไลน์ Line ร้อยละ 65.60 และเฟสบุ๊ค Facebook ร้อยละ

69.00 ซึ่งเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่นิยมในปัจจุบัน ผู้ที่รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำควรหาช่องทางสื่อสารให้เหมาะสมกับประชาชน

3) ควรทำการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ในกลุ่มเป้าหมายอื่น เช่น ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบข้อมูลที่แตกต่าง ซึ่งอาจเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และปรับปรุงแหล่งน้ำต่อไป

บรรณานุกรม

จังหวัดราชบุรี. (2557). แผนพัฒนาตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. เข้าถึงเมื่อ 9 มิถุนายน 2561,

เข้าถึงได้จาก <http://www.ratchaburi.go.th/dattass/2557/floatingmarket57-59.pdf>

เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก. (2547). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลดำเนินสะดวก พ.ศ.

2557-2559. ราชบุรี: สำนักงานเทศบาลตำบลดำเนินสะดวก.

ปราโมทย์ ไม้กลัด.(2557). ทางออกการบริหารจัดการน้ำของไทย. กรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา: สถาบันวิจัย

เพื่อการพัฒนาประเทศไทย. เข้าถึงเมื่อ 9 กรกฎาคม 2562, เข้าถึงได้จาก

<https://tdri.or.th/water/thaipublica20140309/>

ราตรี โตเฟ่งพัฒน์. (2543). ตลาดน้ำ: วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา

ลาดพร้าว

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 8 (2561). ส่วนเฝ้าระวังและเตือนภัย. จังหวัดราชบุรี.

Cohen John M & Norman T. Uphoff. (1977). Rural Development Participation: Concepts and Measure for Project Design Implementation and Evaluation. New York: The Rural Development Committee Center for International Studies Cornell University.

Rogers E.M. (1973). Communication Strategies for Relation Planning. New York : The Free.